

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 15

Засновано у 2015 році

Рівне – 2022

УДК 37 : 005.591.6

I - 66

ББК 74.200

Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 15. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; упоряд.: О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2022. 368с.

До збірника увійшли наукові праці з теорії і методики освіти та виховання. У наукових розвідках представлено різновекторність сучасних підходів до змісту, форм і технологій освітнього процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Грицай Наталя Богданівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук з методиками навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Члени редколегії:

Андрощук І. М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та історії педагогіки Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;

Безкоровайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри міжкультурної комунікації, теорії, історії та методики викладання зарубіжної літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Вихрущ А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Дичківська І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Кобилянський О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності Вінницького національного технічного університету;

Ковальчук О. С., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української та іноземної лінгвістики Луцького національного технічного університету;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мельничук І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Павелків К. М., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Побірченко Н. С., доктор педагогічних наук, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вігелона в Легніці (Республіка Польща);

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри природничо-математичної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Савчук Б. П., доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника;

Sieradzka-Baziur Bożena (Сєрадзька-Базюр Б.), доктор габілітований, професор, проректор з наукової роботи і освітніх програм, Академія «Ігнатіанум» у м. Кракові (Республіка Польща);

Соїчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Zdzislaw SirojC (Здзіслав Сіроїц), доктор габілітований соціальних наук в галузі педагогіка, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща);

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Jolanta Skubisz (Йоланта Скубіш), доктор наук в галузі педагогіки, доцент гуманітарно-економічної академії міста Лодзь, член Товариства соціальної педагогіки при Комітеті педагогічних наук Польської Академії Наук у Варшаві (Республіка Польща);

Остапчук Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шадюк (Падалка) О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України у категорію «Б» у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» індексується міжнародною наукометричною базою даних **Index Copernicus International**: <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=48435>

Упорядники: **проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С.**

Науково-бібліографічне редагування: **наукова бібліотека РДГУ.**

Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 5 від 26 травня 2022 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2022

ЗМІСТ

Сухомлинська О. Відображення побуту дитини шкільного віку у вітчизняних наукових і літературних джерелах.....	6
Skubisz J. Suwerność w teorii i praktyce pedagogicznej.....	18
Блавт О. Інклюзивне фізичне виховання здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами засобами дистанційних технологій	27
Коляда Н., Кравченко О. Науково-дослідний центр педагогічного краєзнавства: 15 років діяльності.....	35
Мачинська Н. Професійні цінності викладача закладу вищої освіти як чинник його особистісного зростання.....	48
Павелків Р. Сучасний підхід до психолого-педагогічного трактування проблеми морального виховання особистості.....	58
Петренко О. Питання психолого-педагогічної підтримки дітей під час війни: інформаційно-технологічне забезпечення.....	67
Потапчук Т. Педагогічні умови професійної підготовки педагогів до використання інноваційних технологій.....	77
Павелків К., Стельмашук Ж. Проактивність як психолого-педагогічна проблема.....	88
Потапчук Т., Макарук О. Деякі аспекти характеристики професійно-педагогічної підприємливості вчителя початкової школи	95
Руденко В., Руденко Н. Об'єкт і предмет педагогічних досліджень у методологічних системах України і Польщі	102
Сойчук Р. Сходження до нації через солідарність: педагогічні ідеї Т. Д. Дем'янюк.....	124
Яцук І. Громадянське становлення курсантів ЗВО системи МВС у процесі їх професійної підготовки: до постановки проблеми.....	133
Баліка Л. Проблема морального виховання дитини на шпальтах українських педагогічних часописів (перша третина XX ст.).....	146
Blashevsk A., Dmytrenko N., Fedorets M. Oral and written communicative competence at the lessons of foreign and native languages in primary school in the process of blended learning.....	154
Вірста С., Жалко Т., Гончарук О. Формування емоційного інтелекту на уроках літературного читання в початковій школі.....	164
Gron L., Antonenko N. The “flipped classroom” model: what it is and how it works	173
Коваленко В., Пилипюк Л. Використання комп'ютерно-інформаційних технологій у вивченні іноземної мови	178
Лобанова С., Мартинюк А. Проектна діяльність здобувачів освіти технічних ЗВО при вивченні іноземної мови.....	187
Мороз Л., Масло І. Методика викладання іноземних мов у немовних ЗВО з 60-х років XX століття до нині.....	195
Поліщук О. Сучасні форми виховної роботи у контексті Нової української школи.....	202
Романюк С., Трофімчук В. Сучасні технології викладання іноземної мови в умовах інклюзії у закладах вищої освіти	208
Сілков В., Сілкова Е. Виховна спрямованість задач підручників з	

математики початкової школи у НУШ.....	215
Триндюк В., Мартинюк А., Губіна А. Розвиток soft skills засобами інтерактивних технологій (підручників) на заняттях з іноземної мови в закладах вищої освіти.....	225
Fridrikh A., Bihunova S., Bihunov D. Focus on teaching grammar in context.....	236
Ціпан Т. Т. Д. Дем'янюк про табірний збір як підготовку до літньої навчальної практики.....	245
Шетеля Н. Засоби практичної реалізації аксіологічного підходу у сфері професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв.....	254
Шурин О. Актуальні питання організації позашкільної освіти в умовах дистанційного навчання.....	263
Шуст Л., Гончарук О., Дацюк В. Використання елементів народознавства на уроках української мови як одна з умов формування компетентності вільного володіння державною мовою..	269
Ясногурська Л., Мороз Н. Навчання англійської мови як другої іноземної.....	279
Доробки молодих науковців	
Акімов В. Сутність профілактики насильства в освітньому середовищі закладів вищої освіти у науковому дискурсі.....	285
Антончик Є. Основні напрями, динаміка і незворотність модернізаційних процесів в українській освіті.....	294
Кузьмич А. Авторські школи в системі освіти Рівненщини: історіографія питання.....	302
Мельникович Г. Роль сучасної художньої української підліткової літератури у формуванні ціннісних орієнтацій учнів середнього підліткового віку.....	312
Поліщук Н. Волонтерство як соціально-педагогічний феномен: термінологічний аналіз.....	320
Попова К. Нормативно-правові акти України про загальноосвітню школу: витоки полікультурної компетентності.....	330
Семеренко Ж. Комплексне графічне проектування у підготовці майбутніх учителів технологій.....	340
Чжан Кай Дослідження шляхів удосконалення цифрової компетентності (ІКТ) здобувачів освіти у закладах вищої освіти.....	349
Рецензії	
Петренко О. Освітній простір України крізь призму регіональної культурної практики [рецензія на книгу «Вища культурологічна освіта в Україні: регіональний дискурс: крізь призму діяльності кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету». До 50-річчя від часу заснування. Автор-укладач Виткалов С. В. Рівне : А. Брегін, 2021. 550 с., іл.].	355

Сойчук Руслана

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри
педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0001-5559-5388
e-mail: ruslanasoichuk@gmail.com

СХОДЖЕННЯ ДО НАЦІЇ ЧЕРЕЗ СОЛІДАРНІСТЬ: ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ Т. Д. ДЕМ'ЯНЮК

Анотація. У статті проаналізовано педагогічні погляди Т. Д. Дем'янюк на становлення громадянина Української держави; розкрито основи імперативу «Сходження до нації через солідарність», що базується на формуванні української національної ідентичності, вихованні у підростаючого покоління громадянської солідарності. Зокрема обґрунтовано актуальність формування громадянської нації, кожен представник якої – член української спільноти – усвідомлює причетність до утвердження української нації, громадянського суспільства, відчуває відповідальність перед державою та готовність солідарно співпрацювати з іншими громадянами задля добра громади, держави, нації. Доведено актуальність визначення й обґрунтування цінностей української нації як засадничої умови національної єдності, безпеки й успішного розвитку держави. Позиціоновано як підвалини становлення та консолідації української нації домінуючі національні цінності, що творять українську позитивну національну ідентичність, а саме: національні гідність і гордість, відданість, національні солідарність і самодостатність, відповідальність, толерантність. Схарактеризовано виховання в особистості національної солідарності як запоруки подальшого сталого розвитку й утвердження української нації, де кожен почуватиметься відповідальним перед державою та нацією; формування на гуманістичних засадах ціннісного ставлення до іншого у полікультурному українському суспільстві та розуміння й усвідомлення потреби становлення української громадянської нації (йдеться про вміння вибудувати у межах різних видів діяльності міжособистісні та міжнаціональні взаємозв'язки, зорієнтовані на досягнення національного успіху та відстоювання національних інтересів). Розглянуто трактування національно-громадянського патріотизму як підґрунтя консолідації української нації.

Ключові слова: Т. Д. Дем'янюк, українська національна ідентичність, українська нація, національна солідарність, національне виховання, підростаюче покоління, Українська держава, національні цінності, національно-громадянський патріотизм.

Постановка проблеми. Нині, в умовах агресії російської федерації, український народ захищає власну незалежність, соборну державність, стверджуючи національну ідею. Сучасному українству випала доленосна

історична місія – зберегти для прийдешнього покоління Батьківщину. І саме від консолідації громадян у прагненні стати українською нацією, справді європейським народом залежить існування та подальше становлення суверенної, демократичної та соціальної Української держави.

Вибір Україною європейського шляху розвитку актуалізує такі його вектори, як: творення української нації та становлення громадянського суспільства, посилення значення національної солідарності, прищеплення національно-особистісних цінностей, усвідомлення інтересів української нації та нагальної потреби їхнього захисту (Сойчук, 2016).

У такому контексті окреслюється визначальна роль у розбудові державності, національній консолідації та вихованні української нації вітчизняної системи освіти. Зазначене повною мірою знайшло відображення в Законі України «Про освіту», Указі Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки», Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Концепції «Нова українська школа», Національній програмі виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Концепції громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності тощо. З огляду на це нагальним завданням освіти постає виховання в особистості національної солідарності, виявом якої є вміння вибудовувати міжособистісну та міжнаціональну взаємодію, зорієнтовану на досягнення національного успіху та відстоювання національних інтересів Української держави.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Окремі аспекти проблеми в інтегрованій єдності із процесами націєтворення, державствотвердження та становлення громадянського суспільства висвітлено в доробках учених за низкою напрямів, як-от: обґрунтування теоретичних засад національного, морального та громадянського виховання підростаючого покоління (Т. Дем'янюк, Г. Пустовіт, О. Сухомлинська, К. Чорна та ін.); становлення громадянського суспільства та виховання громадянина української державності (П. Вербицька, П. Кендзьор, О. Сухомлинська та ін.); вивчення проблеми національно-громадянського виховання підростаючого покоління, формування національної свідомості особистості (В. Івашковський, Н. Косарева, Г. Назаренко, В. Поплужний та ін.); розвиток процесів національної ідентифікації та її вплив на формування самодостатності особистості (Г. Філіпчук, Г. Шевченко та ін.).

Для запропонованої наукової розвідки видається присутнім звернення до напрацьованих Тамари Дмитрівни Дем'янюк, педагогічна творчість якої є масштабною та багатогранною. Випереджаючи час і стратегічно відчуваючи запити суспільства, учена – ще від здобуття Українською державою незалежності – спроектувала систему наукових і педагогічних поглядів на проблему виховання як процес становлення Людини та Громадянина Української держави. Таке бачення набуває надзвичайної актуальності нині, за умов агресії російської федерації, коли український народ захищає свою незалежність, оборону державність, стверджуючи національну ідею. Знана педагогиня наполягала на слухності цілеспрямованого та систематичного виховання у підростаючого покоління національної солідарності саме на ґрунті культурно-історичних традицій українського народу, виокремлювала основні вектори та пріоритетні завдання організації процесу виховання

громадянина України в закладах освіти різного рівня – особливо переконливі в час агресії росії проти української державності.

Мета статті – схарактеризувати погляди представниці когорти фундаторів сучасної педагогічної думки Т. Д. Дем'янюк на виховання громадянина Української держави, розкрити вимір виховання національної солідарності у підростаючого покоління як запоруки ствердження української нації, пріоритетного на етапі відстоювання Україною своєї державності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Т. Д. Дем'янюк – одна з ініціаторів розвитку сучасної педагогіки, зокрема такого її розділу, як теорія і методика виховання. Наукова та громадянська позиції вченої відзначаються стратегічною зорієнтованістю на формування самодостатнього громадянина України зокрема та представника української нації загалом, що, відтак, викристалізовує ідею – «Сходження до нації через солідарність».

Перспективи виховання у підростаючого покоління України національної солідарності актуалізують формування громадянської нації, кожен член якої усвідомлює причетність до утвердження української нації, громадянського суспільства, почувається відповідальним перед національною державою та здатний до солідарної співпраці з іншими громадянами задля добра громади, держави, нації. Схиляємося думки, що всі громадяни, незалежно від етнічного походження, релігійного та соціального статусу, складають українську націю як поліетнічну спільноту, що об'єднує представників титульної української нації та всіх етнічних спільнот, які проживають в Україні та вважають її Батьківщиною, ідентифікують себе як громадяни Української держави й утвердилися в українському світосприйманні та світорозумінні. На тлі сьогоденних глобалізаційних викликів, а також відстоювання незалежності та соборності української державності виховний процес повинен бути сучасним, забезпечувати соціально-економічні та політичні вимоги, співвідноситися з устроєм суспільства та водночас «завжди мати певну прогностичну складову, ...враховувати тенденції розвитку нації, держави і ... людства взагалі» (Шевченко та ін., 2013, с. 103).

На переконання Т. Д. Дем'янюк, «виховання» доцільно розглядати як цілеспрямований і свідомо здійснюваний процес організації та стимулювання активної діяльності особистості з опанування нею соціального досвіду (знань, умінь, навичок, засобів творчої діяльності, соціального та духовного становлення), тоді як кінцевою метою виховання – формування особистості громадянина-патріота, гуманіста, здатного забезпечити поступ нації (Дем'янюк та ін., 2011, с. 22).

У час розбудови освітнього простору Української держави саме виховання – і як процес, і як результат – набуває статусу потужного засобу відродження національної культури, нівелювання соціальної деградації, стимулу пробудження таких моральних якостей, як совість, громадянськість, патріотизм, людяність, почуття особистої гідності, творча ініціатива, а відтак вирізняється спрямованістю на реалізацію «умов ефективної самоорганізації, формування національної свідомості, особистісної відповідальності за власні дії та вчинки» (Пустовіт, 2015, с. 19). Стратегічний напрям діяльності держави, суспільства, зокрема закладів освіти і виховання, полягає в розвитку національно свідомого громадянина Української держави. Це зобов'язує

заклад загальної середньої освіти – в системі координат особистісно орієнтованої освітньої парадигми – сприяти становленню нового українця з виробленою позитивною національною ідентичністю й адекватною національною самооцінкою, здатного мобілізувати інтелектуально-духовний потенціал для захисту національних інтересів української нації.

Формування національної ідентичності як колективного феномену передбачає прагнення до єдності, національної солідарності, толерантності, досягнення консолідації української нації, а відтак детермінує логіку продукування механізмів трансформації національної ідентичності в контексті європейської інтеграції на засадах-цінностях толерантності та національної солідарності. У такій площині національна солідарність постає рушійною силою «індивідуальної суспільно-історичної активності особистості, визначає дійсний рівень її національної автентичності як наслідку процесу національної самоідентифікації» (Лавриченко, 2000, с. 288), уможливує опір труднощам, життя та творення майбутнього свого й української нації; згуртованість громадян для різних форм боротьби за національне та соціальне визволення (Кремень, 2010, с. 157), бо «тільки так ми маємо шанс подолати взаємне відчуження генерацій і верств народу і попри все поновити тяглість культури і цілісність нації» (Лавриченко, 2000, с. 282). Солідарність – це однотайність, спільність інтересів, активне співчуття певним діям або судженням; соціальна згуртованість, єдність дій, спільна діяльність, у процесі якої досягають певних цілей, розв'язують суспільні проблеми, реалізують спільні інтереси (Сазонов, 2001, с. 615).

Фундаментом сталого розвитку та ствердження української нації, кожен член якої почуватиметься відповідальним перед нею, є виховання національної солідарності. У полікультурному українському суспільстві саме гуманістичні засади сприяють виробленню ціннісного ставлення до іншого, а також розуміння й усвідомлення потреби становлення української громадянської нації. Це розкриває потенціал уміння вибудовувати в ході провадження діяльності різних видів міжособистісних та міжнаціональних взаємозв'язки, зорієнтовані на досягнення національного успіху (Сойчук, 2019). Переживання духу партнерства, єдності та національної солідарності в ході спільної, колективної діяльності передбачає прищеплення активної життєвої позиції, толерантності, норм гуманної поведінки, розуміння та прийняття іншого, креативності, справедливості до себе й інших, здатності до самоконтролю, саморегуляції в особистісному колективі, де кожен є унікальним і незамінним, а також налагодження співпраці задля досягнення спільного успіху як результату індивідуального чи колективного досягнення (Бех, 2008).

Національна солідарність виступає детермінантом активізації й узгодження власних дій і вчинків особистості з відповідними діями й учинками інших шляхом налагодження міжособистісної та міжнаціональної взаємодії задля досягнення успіху для добра колективу, громади й Української держави, нації (Сойчук, 2019). Виховання національної солідарності – це проєкція національного виховання, а відтак пов'язане з організацією та цілеспрямованим впливом на підростаюче покоління в руслі трансляції знань про національні цінності та здобутки для засвоєння

індивідуумом уявлень про українську націю, до якої належить; плекання у підростаючого покоління почуття любові й гордості за духовні та матеріальні цінності, здобутки своєї нації; вироблення волі та характеру для захисту духовних і матеріальних здобутків та інтересів нації і Батьківщини (Дем'янюк, 2009). У такому ключі визначення й обґрунтування цінностей української нації набуває виміру концептуальної умови національної єдності, безпеки й успішного розвитку України.

Саме такого підходу дотримується Т. Д. Дем'янюк, актуалізуючи проблему визначення й обґрунтування цінностей українського народу як пріоритетної умови формування нації, а саме – національної єдності, безпеки й успішного розвитку України. Прикметно, що пошук базової системи національних цінностей як національно консолідаційного та регулювального чинників процесу ствердження української нації триває й нині.

В обширі наукових ідей Тамари Дмитрівни знаходимо апелювання до цінностей консолідації громадян України в українську націю, за сучасних умов беззаперечно затребуваних суспільством, як-от: до національної й особистої гідності та повноцінності, відданості, солідарності, відповідальності, толерантності... Так, метою цільової творчої програми духовно-морального розвитку особистості «Я – Родина – Україна» (у розділі «Я – вірний син землі української») визначено: «Формування патріотичних почуттів, громадянської зрілості, виховання активної життєвої позиції та усвідомлення свого «національного «Я»; реалізацію інтелектуального потенціалу; виховання відповідальності за долю нації, як своє майбутнє і майбутнє покоління» (Дем'янюк, 2009, с. 323). Власне, основу становлення та консолідації української нації складають домінуючі національні цінності, які творять українську позитивну національну ідентичність. До таких належать: національні гідність і гордість, відданість, національні солідарність і самодостатність, відповідальність, толерантність.

Як відповідь на виклики сьогодення Верховною Радою України схвалено Рекомендації парламентських слухань про становище молоді в Україні «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді». У Постанові Верховної Ради зацентовано на формуванні системи ціннісних орієнтацій молоді на засадах практико-орієнтованого підходу для виховання самостійної особистості, відповідальної за власне життя та життя країни, активного члена громадянського суспільства. Одним із найважливіших завдань молодіжної політики в умовах війни має стати прищеплення молоді національних цінностей як світоглядних засад української громадянської ідентичності та фундаменту консолідації українського суспільства й держави. Останнє увиразнює нагальну потребу сприяння популяризації таких українських суспільно-державницьких цінностей, як соборність, національна самобутність, гідність і воля, а на їхньому ґрунті – формування української національної ідентичності (Постанова Верховної Ради України, 2017). Вищезазначені суспільно-державницькі цінності фігурують у науковому обігу із притаманними їм тлумаченнями: соборність – єдність, неподільність території держави, що передбачає національну солідарність, національну відповідальність і толерантність; національна самобутність – національна особливість, своєрідність, що набуває вияву в національній самодостатності й ідентичності; гідність – самоповага, національні гідність і гордість; воля –

здатність, рішучість, самоконтроль, незалежність та свобода дій і відданість (Сойчук, 2019).

Аналіз наукових праць Т. Д. Дем'янок розкриває позиціонування вченою одним із шляхів розвитку українського суспільства новітнього часу плекання національно-громадянського патріотизму, що передбачає відповідальність за долю народу, культуру та здатність консолідувати всю внутрішню енергію для творення нової віхи в історії своєї держави й нації (Руденко, 2014). Підґрунтя такого патріотизму – повага до рідного народу, його культурно-історичних традицій, національних цінностей, мови, яка забезпечує повагу до інших народів і стає осмисленою цінністю. Імперативи «осягнути відчуття власної національної і особистої гідності та повноцінності», «відстоювати та захищати свої права та честь своєї Вітчизни», «працювати задля розквіту держави», «зберігати соборність українських земель, згуртованість і єдність нації, всього суспільства» імплементовано в положенні концепції «Української національної школи-родини» експериментальних навчальних закладів, теоретичних засадах інноваційних технологій духовно-морального виховання особистості у навчальному закладі (Дем'янок та ін., 2007).

У педагогічних ідеях Т. Д. Дем'янок окреслюється чітке бачення нагальних потреб українського суспільства в сучасному вимірі: «На становлення ціннісних орієнтацій учня значною мірою впливає система відносин, де реалізуються цінності суспільства, домінуючою серед яких є вміння жити не лише для себе, але й для людей, суспільства в цілому. При цьому вихованці повинні оволодівати не лише позитивним суспільним досвідом, але й виробляти своєрідний імунітет у ставленні до антигромадської поведінки, сформувати уміння відстоювати свою власну позицію» (Дем'янок та ін., 2011).

Висновки і перспективи подальших розвідок. Сучасний етап історії Української держави є оптимальним для актуалізації виховання у підростаючого покоління національної солідарності, адже сьогодення позначене тенденціями формування спільних для всього українського народу національної ідеї, національних цінностей, національних інтересів і національного ідеалу (соціального, морально-етичного, геополітичного й ін.).

Суголосно вказаним тенденціям звучать педагогічні ідеї Т. Д. Дем'янок про проблему формування української національної ідентичності зростаючої особистості, що наразі постає пріоритетним завданням діяльності закладів освіти різних рівнів. Учена зосередила увагу на вихованні в особистості, яка зростає, національної солідарності, що постає запорукою подальшого сталого розвитку та ствердження української нації, де кожен член спільноти почуватиметься відповідальним передусім перед Українською державою та нацією. Як автор реформаторських ідей, інноваційних виховних технологій, апологет формування національної ідентичності в дітей і молоді України Тамара Дмитрівна Дем'янок заклала науковий фундамент, який на хронологічному зрізі впровадження Нової української школи набув ваги освітнього тренду, а в час відстоювання української державності й ствердження української нації у виразив імператив «сходження до нації через солідарність».

Перспективи подальших дослідницьких пошуків убачаємо в розгляді наукових поглядів Т. Д. Дем'янок крізь призму розроблення системи

національно-патріотичного, громадянського виховання й упровадження ефективних форм і методів формування української національної ідентичності в дітей і молоді як основи національного самоствердження Української держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Сойчук, Р. (2016). *Виховання національного самоствердження в учнівської молоді*: монографія. Рівне: О. Зень, 416 с.

Шевченко, Г., Антоненко, Т., Белих, О. та ін. (2013). *Духовно-культурні цінності виховання Людини*: монографія. Луганськ: НОУЛІДЖ, 332 с.

Дем'янюк, Т., Дуляницька, С., Лисенко, О. (2011). *Виховання гуманістично спрямованої особистості*: навч.-метод. посіб. Рівне: Волинські обереги, 236 с.

Дем'янюк, Т., Умурзакова, Т., Манюк, Л. (2003). *Інноваційні технології громадянського виховання учнівської молоді*: навч.-метод. посіб. Київ: НМЦ середн. освіти МОН України, 264 с.

Пустовіт, Г. (2015). Патріотичне виховання дітей та молоді в позашкільних навчальних закладах: теоретико-прикладні конструкти. *Педагогіка і психологія*. № 3, сс. 16–21.

Лавриченко, Н. (2000). *Педагогіка соціалізації: європейські абриси*: монографія. Київ: ВіРА ІНСАЙТ, 444 с.

Кремень, В. (2010). *Філософія національної ідеї: Людина. Освіта. Соціум*. 2-ге вид., переробл. Київ: Грамота, 576 с.

Лавриченко, Н. (2000). *Педагогіка соціалізації: європейські абриси*: монографія. Київ: ВіРА ІНСАЙТ, 444 с.

Сазонов, Н. (2001). *Політологія*: учеб. пособие для вузов. Харьков: Фолио, 831 с.

Сойчук, Р. (2019). Теоретико-прикладний аспект виховання національної солідарності в учнівської молоді. *Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. / упоряд. О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. М. Гринькова, Т. С. Ціпан та ін.* Рівне: РДГУ, сс. 42–50.

Бех, І. (2008). *Виховання особистості*: підручник. Київ: Либідь, 848 с.

Дем'янюк, Т., Вознюк, Г., Камінська, Є. (2009). *Духовно-моральне виховання учнів в умовах школи-родини*: навч.-метод. посіб. Рівне: Волинські обереги, 323 с.

Постанова Верховної Ради України. (2017). Рекомендації Парламентських слухань про становище молоді в Україні на тему: «Ціннісні орієнтації сучасної української молоді». № 1908 – VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1908-19>. [Дата звернення 03.05.2022]

Руденко, Ю. (2014). Український патріотизм: політична освіта і виховання зростаючих поколінь. *Освіта*. № 43 (15–22 жовт. 2014), сс. 9.

Дем'янюк, Т., Бех, І., Байрамова, М. (2007). *Духовно-моральне виховання особистості: інноваційний підхід*: навч.-метод. посіб. Рівне. РДГУ: Волинські обереги, 315 с.

Дем'янюк, Т., Дуляницька, С., Лисенко, О. (2011). *Виховання гуманістично спрямованої особистості*: навч.-метод. посіб. Рівне: Волинські обереги, 326 с.

REFERENCES

Soichuk, R. (2016). *Vykhovannia natsionalnoho samostverzhennia v uchnivskoi molodi: monohrafiia* [Education of national self-affirmation for student youth: monograph]. Rivne: O. Zen, 416 s. [in Ukrainian]

Shevchenko, H., Antonenko, T. , Bielykh, O. ta in. (2013). *Dukhovno-kulturni tsinnosti vykhovannia Liudyny: monohrafiia* [Spiritual and cultural values of human education: a monograph]. Luhansk: NOULIDZh, 332 s. [in Ukrainian]

Demianiuk, T., Dulianytska, S. , Lysenko, O. (2011). *Vykhovannia humanistychno spriamovanoi osobystosti: navch.-metod. posib.* [Education of humanistically oriented personality: textbook]. Rivne: Volynski oberehy. 236 s. [in Ukrainian]

Demianiuk, T., Umurzakova, T., Maniuk, L. (2003). *Innovatsiini tekhnolohii hromadianskoho vykhovannia uchnivskoi molodi: navch.-metod. posib.* [Innovative technologies of civic education for student youth: textbook]. Kyiv: NMTs seredn. osvity MON Ukrainy, 264 s. [in Ukrainian]

Pustovit, H. (2015). Patriotychno vykhovannia ditei ta molodi v pozashkilnykh navchalnykh zakladakh: teoretyko-prykladni konstrukty [Patriotic upbringing of children and youth in out-of-school educational institutions: theoretical and applied constructs]. *Pedahohika i psykhologhiia*. No 3, ss. 16–21. [in Ukrainian]

Lavrychenko, N. (2000). *Pedahohika sotsializatsii: yevropeiski abrysy: monohrafiia* [Pedagogy of socialization: European outlines: monograph]. Kyiv: VIRA INSAIT, 444 s. [in Ukrainian]

Kremen, V. (2010). *Filosofii natsionalnoi idei: Liudyna. Osvita. Sotsium* [Philosophy of the national idea: Human. Education. Society]. 2-he vyd., pererobl. Kyiv: Hramota, 576 s. [in Ukrainian]

Lavrychenko, N. (2000). *Pedahohika sotsializatsii: yevropeiski abrysy: monohrafiia* [Pedagogy of socialization: European outlines: monograph.]. Kyiv: VIRA INSAIT, 444 s. [in Ukrainian]

Sazonov, N. (2001). *Politologiia: ucheb. posobiye dlia vuzov* [Political science: textbook for universities]. Kharkov: Folio, 831 s. [in Russian]

Soichuk, R. (2019). Teoretyko-prykladnyi aspekt vykhovannia natsionalnoi solidarnosti v uchnivskoi molodi [Theoretical and applied aspect of the formation of national solidarity for schoolchildren]. *Innovatyka u vykhovanni: zb. nauk. pr. / uporiad.* O. B. Petrenko; red. kol.: O. B. Petrenko, N. M. Hrynkova, T. S. Tsipan ta in. Rivne: RDHU, ss. 42–50. [in Ukrainian]

Bekh, I. (2008). *Vykhovannia osobystosti: pidruchnyk* [Personality education: textbook]. Kyiv: Lybid, 848 s. [in Ukrainian]

Demianiuk, T. , Vozniuk, H., Kaminska, Ye. (2009). *Dukhovno-moralne vykhovannia uchniv v umovakh shkoly-rodyny: navch.-metod. posib.* [Spiritual and moral education of students in the school-family: teaching method. way]. Rivne: Volynski oberehy, 323 s. [in Ukrainian]

Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy. Rekomendatsii Parlamentskykh slukhan pro stanovyshche molodi v Ukraini na temu: "Tsinnisni oriientatsii suchasnoi ukrainskoi molodi" [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine. Recommendations of the Parliamentary Meeting on the Situation of Youth in Ukraine on the topic: "Value orientations of modern Ukrainian youth"]. (2017). No 1908 – VIII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1908-19> [Data zvernennia 03.05.2022]. [in Ukrainian]

Rudenko, Yu. (2014). Ukrainyski patriotyzm: politychna osvita i vykhovannia zrostaiuchykh pokolin [Ukrainian patriotism: political education and upbringing of growing generations]. *Osvita*. No 43 (15–22 zhovt.), s. 9. [in Ukrainian]

Demianiuk, T., Bekh, I., Bairamova, M. (2007). *Dukhovno-moralne vykhovannia osobystosti: innovatsiyni pidkhd: navch.-metod. posib.* [Spiritual and moral education of the individual: an innovative approach: texrbook]. Rivne: RDHU: Volynski oberehy, 315 s. [in Ukrainian]

Demianiuk, T., Dulianytska, S., Lysenko, O. (2011). *Vykhovannia humanistychno spriamovanoi osobystosti: navch.-metod. posib.* Rivne: Volynski oberehy, 326 s. [in Ukrainian]

ASCENT TO THE NATION THROUGH SOLIDARITY: THE PEDAGOGICAL IDEAS OF T.D.DEMIANIUK

Ruslana Soichuk

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor,
Head at the Department of
Primary, Inclusive and Higher Education Pedagogy,
Rivne State University for the Humanities,

Rivne, Ukraine,

ORCID: 0000-0001-5559-5388

e-mail: ruslanasoichuk@gmail.com

Abstract. The article deals with the pedagogical ideas of T. D. Demianiuk at the formation of a citizen of the Ukrainian state; the basics of the imperative "Ascent to the Nation through Solidarity" based on the formation of Ukrainian national identity, education of national solidarity in the younger generation, to be accountable to the state and to cooperate in solidarity with other citizens for the benefit of the community, the state, the nation were revealed.

The urgency of the problem of defining and substantiating the values of the Ukrainian nation as a central condition of national unity, security and successful development of the state of Ukraine was proved. It was revealed that the basis of formation and consolidation of the Ukrainian nation are dominant national values that create a Ukrainian positive national identity, in particular: national dignity and pride, devotion, national solidarity and self-sufficiency, responsibility, tolerance.

The education of national solidarity in the individual is characterized as a guarantee of further sustainable development and strengthening of the Ukrainian nation, where each member will feel responsible first and foremost to the state and nation, while based on humanistic principles allows the formation of values in another civil nation. In particular, the ability to build interpersonal and interethnic interaction during different activities, focused on achieving national success and defending national interests. Recognition of national-civic patriotism as an important basis for the consolidation of the Ukrainian nation is considered.

Keywords: T. D. Demianiuk, Ukrainian national identity, Ukrainian nation, national solidarity, national education, the younger generation, the Ukrainian state, national values, national and civic patriotism.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2022 р.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Акімов Вадим – здобувач наукового ступеня PhD кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Антоненко Наталія – старший викладач кафедри практики англійської мови та методики викладання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Антончик Євгенія – здобувач кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Баліка Людмила – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Бігунов Дмитро – кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри практики англійської мови та методики викладання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Бігунова Світозара – кандидат психологічних наук, доцент кафедри практики англійської мови та методики викладання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Блават Оксана – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри фізичного виховання Національного університету «Львівська політехніка», м. Львів, Україна;

Біляшевська Алла – кандидат педагогічних наук, доцент, викладач іноземних мов комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна;

Вірста Світлана – викладач-методист Луцького фахового педагогічного коледжу комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна;

Гончарук Олена – кандидат педагогічних наук, викладач словесних дисциплін комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна;

Гронь Лариса – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри практики англійської мови та методики викладання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Губіна Алла – кандидат психологічних наук, доцент кафедри іноземної та української філології Луцького національного технічного університету, м. Луцьк, Україна;

Дацюк Вікторія – викладач словесних дисциплін комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна;

Дмитренко Наталія – викладач словесних дисциплін комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна;

Жалко Тетяна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк, Україна;

Коваленко Валентина – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної та української філології Луцького національного технічного університету, м. Луцьк, Україна;

Коляда Наталія – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань, Україна;

Кравченко Оксана – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань, Україна;

Кузьмич Антоніна – здобувачка наукового ступеня PhD кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Лобанова Світлана – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної та української філології Луцького національного технічного університету, м. Луцьк, Україна;

Макарук Ольга – викладач кафедри філології Коломийського навчально-наукового інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, м. Коломия, Україна;

Мартинюк Алла – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземної та української філології Луцького національного технічного університету, м. Луцьк, Україна;

Масло Ірина – асистент кафедри іноземних мов Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне, Україна;

Мачинська Наталія – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів, Україна;

Мельникович Галина – старший викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Рівне, Україна;

Мороз Людмила – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Мороз Наталія – старший викладач кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Павелків Катерина – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Павелків Роман – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Петренко Оксана – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Пилипюк Лариса – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної та української філології Луцького національного технічного університету, м. Луцьк, Україна;

Поліщук Наталія – викладач кафедри медико-біологічних основ фізичної культури Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, м. Умань, Україна;

Поліщук Ольга – доктор філософії, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Попова Катерина – здобувачка наукового ступеня PhD кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, вчителька історії НВК школи-ліцею № 19, м. Рівне, Україна;

Потапчук Тетяна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, Україна;

Романюк Світлана – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Руденко Володимир – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій і методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Руденко Наталія – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені професора Поніманської Т. І. Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Семеренко Жанна – аспірантка кафедри теорії і методики технологічної освіти, креслення та комп'ютерної графіки Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна;

Сілков Валерій – кандидат педагогічних наук, доцент, декан педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Сілкова Ельвіра – старший викладач кафедри математики з методикою викладання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Скубіш Йоланта – доктор наук в галузі педагогіки, доцент гуманітарно-економічної академії міста Лодзь, член Товариства соціальної педагогіки при Комітеті педагогічних наук Польської Академії Наук в Варшаві, м. Лодзь, Польща;

Сойчук Руслана – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Стельмашук Жанна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Сухомлинська Ольга – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Триндюк Валентина – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філології комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна;

Трофімчук Вероніка – старший викладач кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Федорець Майя – викладач іноземних мов КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна;

Фідріх Алла – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри практики англійської мови та методики викладання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Ціпан Тетяна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Чжан Кай – аспірант кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського Національного економічного університету імені Семена Кузнеця, м. Харків, Україна;

Шетеля Наталія – кандидат психологічних наук, доцент, заслужений працівник культури України, директор інституту Комунального закладу вищої освіти «Ужгородський інститут культури і мистецтв», м. Ужгород, Україна;

Шурин Олена – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти, трудового навчання та технологій Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Шуст Людмила – кандидат філологічних наук, викладач словесних дисциплін комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, м. Луцьк, Україна;

Ясногурська Людмила – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна;

Яцук Інна – доктор педагогічних наук, професор, Директор Департаменту освіти, науки та спорту МВС України, м. Київ, Україна.

Наукове видання

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ
Збірник наукових праць

Випуск 15

Упорядники:

проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М.

Науково-бібліографічне редагування:

наукова бібліотека РДГУ

Підписано до друку 26.05.2022 р.

Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 18,1. Замовлення №207/3. Наклад 300

I – 66   **Інноватика у вихованні:** зб. наук. пр. Вип. 15. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т ; упоряд.: О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2022. 368с.

УДК 37: 005.591.6

ББК 74.200

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2022

Віддруковано засобами оперативної поліграфії
УРМ-ПОЛІГРАФ
вул. Київська, 36, м. Рівне, 33027;
тел.: 0800 - 33 - 51 - 57